

SCORESBYSUND KOLONIEN 1924-55

Af kaptajn *Ejnar Mikkelsen*

I næsten ti år varede den til tider meget bitre strid med Grønlands Styrelse og indenrigsministeriet om berettigelsen for - og tilladelse til - at anlægge Scoresbysund kolonien, og da den i 1924 oprettede Scoresbysund komite endelig fik en vrangvillig tilladelse til at bruge de indsamlede penge til at etablere kolonien, og jeg afsejlede med „Grønland“ for at udføre arbejdet, genstod der endnu tre stridspunkter, som vi ikke kunne enes med myndighederne om, og som kun fremtiden kunne afgøre, nemlig:

1. Var en nogenlunde regelmæssig og direkte besejling af Scoresbysund mulig?
2. Var der i Scoresbysund området tilstrækkeligt med havpattedyr og evt. fisk til, at en grønlandsk befolkning kunne eksistere ved jagt og evt. fiskeri?
3. Kunne de stærkt stedbundne grønlændere finde sig tilrette i det nye beboelsesområde i Scoresbysund, eller ville de forlange at komme tilbage til de gammelkendte egne ved Angmagssalik?

Forholdene i Scoresbysund kunne arte sig, som forkæmperne håbede, eller svigte, hvilket Grønlands Styrelse mente måtte være det mest sandsynlige, men ingen kunne give et afgørende svar eller blot udtrykke en nogenlunde begrundet mening om de omstridte spørgsmål, inden man havde en længere årrækkes erfaringer at bygge på.

Det er nu 32 år siden, kolonien blev anlagt, og det må sikkerligen være et tilstrækkeligt langt åremål til at samle erfaringer om tvivlsspørgsmålene og lade disse erfaringer tale deres klare og uigendrivelige sprog.

De skibe, som op til 1924 havde søgt ind til den nordligere østgrønlandske kyst, havde alle benyttet sig af den gammelkendte erfaring, at østgrønlandsisen var lettest besejlbar på ca. 75° n. brd., hvor man som regel kunne konstatere - eller mente at kunne konstatere - tilstedeværelsen af den fra de første hvalfangeres tid så ofte omtalte „Nordbugt“ i pakisen.

Skulle man imidlertid sejle denne lange omvej for at nå ind til en koloni i Scoresbysund, ville sejldistancen fra København blive forøget med ca. 600 sømil, hvilket svarede til ca. fire døgn's sejlads med datidens skibe - muligvis og sandsynligvis

længere, da tåge og is ofte måtte lægge hindringer i vejen for sejllads gennem pakisen og ned langs kysten til Scoresbysund.

Jeg var fuldt ud klar over, at en koloni i Scoresbysund næppe ville kunne bære en så usikker og lang besejling, og selv jeg måtte indrømme, at den kunne gennemtvinge kolonisationsprojektets opgivelse.

En direkte besejling af Scoresbysund var nødvendig, hvis man ville gøre sig håb om, at kolonistationen kunne gennemføres, og jeg mente, og komiteen delte fuldt ud min opfattelse, at den måtte være mulig at gennemføre.

Ser man på kortet over Scoresbysund området, fremgår det med al tydelighed, at den store vandudstrømning fra det vældige fjordområde, forårsaget ved afsmeltning og tidevand, måtte bane sig vej som en kraftig udgående strøm gennem fjordens forholdsvis meget smalle munding. Og hvor denne strøm skar polarstrømmen, måtte der sandsynligvis opstå en spredning i pakismasserne, som driver sydover forbi Scoresbysund.

Som delvis bevis for denne teoris rigtighed kunne der henvises til, at samtlige skibe, som før i tiden - og via Nordbugten - var kommet ind til Scoresbysund, også var sluppet forholdsvis let (som oftest meget let) ud gennem det pakisbælte, som polarstrømmen fører forbi Scoresbysunds munding.

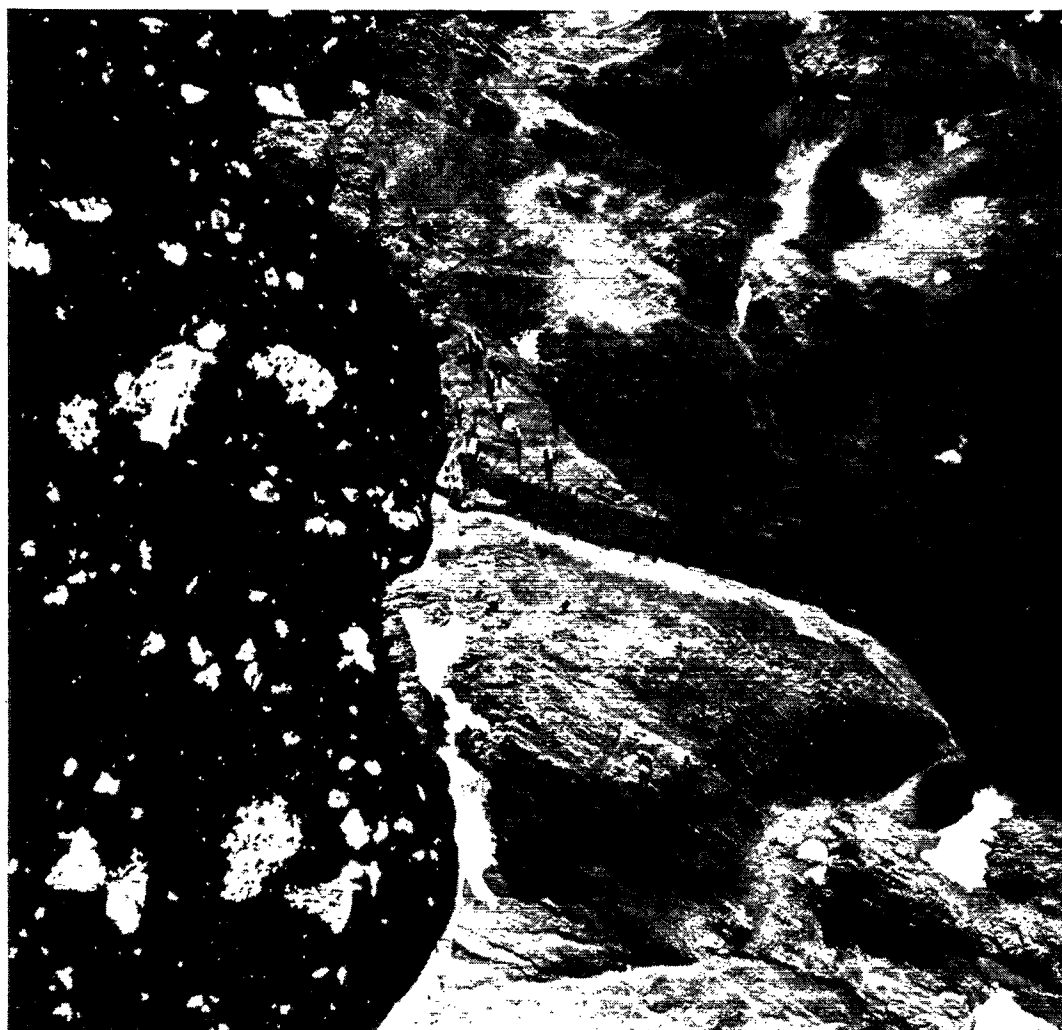
Det syntes derfor at måtte være indlysende, at kunne man komme ud af fjorden uden større isvanskeligheder, måtte man også kunne komme ind, når man valgte det rigtige tidspunkt og styrede nordvest op mod fjordmundingen.

Meteorologisk instituts daværende isekspert var dog ganske uenig med mig om de fremsatte synspunkter og hævdede, at en direkte besejling af Scoresbysund som regel måtte være umulig at gennemføre og sandsynligvis ville resultere i skibsforslis i pakisen og muligvis endda med tab af menneskeliv.

Han fremsatte også den påstand, at pakisen udfor Scoresbysund var så svær, at man sandsynligvis kun kunne vente at bryde gennem den i et af tre år. Han anså det ydermere som usandsynligt, at vinterisen i fjordområdet ville bryde op hvert år, hvilket givetvis måtte forringe grønlændernes eksistensmuligheder og før eller siden tvinge dem til at forlade en mulig anlagt koloni i Scoresbysund.

Grønlands Styrelses direktør og den daværende indenrigsminister sluttede sig fuldt og helt til isexpertens opfattelse, og deres langvarige modstand mod at der blev anlagt en koloni i Scoresbysund skyldtes vistnok hovedsagelig frygten for besejlingsvanskeligheder og dens evt. følger.

Man kan dog nu efter 32 års besejling hævde, at en direkte besejling af Scoresbysund, endog temmelig tidligt på året, er mulig og fuldt ud forsvarlig. Kaptajnerne på de østgrønlandsskibe, der gennem årene har anløbet begge de østgrønlandske kolonier hævder enstemmigt, at Scoresbysund er lettere besejlbare end

Scoresbysund-kolonien set fra luften d. 11. august 1951.

Eneret: Geodætisk Institut

den langt sydligere beliggende Angmagssalik koloni, og skibene er som ventet, kommet ind i fjorden på en direkte kurs uden at måtte søge langt mod nord for at slippe gennem pakisen.

Det eneste skib, som hidindtil har lidt havari på vejen til eller fra Scoresbysund, var mit eget ekspeditionsskib „Grønland“, senere omdøbt til „Gustav Holm“. Vi kom temmelig tidligt ind i fjordmundingen, og da fjordisen brød op, blev vort ror og agterende slemt molesteret af isen.

Det var et uheld, som pionerer må være forberedt på, da vi selvfølgelig ikke havde erfaringer med hensyn til strømmens sætning i det da delvis ukendte Scoresbysund.

Denne strømsætning kendes dog nu, og det er mange år siden, man har hørt tale om fare ved en direkte besejling af Scoresbysund, som er bleven gennemført uden særlige besværligheder hvert eneste år fra 1924 til 1955. Enkelte år har man endog ikke set is ved ind- eller udsejlingen af fjorden, og udover ekspeditionsskibets havari har besejlingen ikke forårsaget nogen som helst skade på skibene.

Isexpertens andet postulat, at isen i Scoresbysund ikke ville bryde op hvert år, er også tilfulde modbevist af 32 års erfaringer, idet fjordisen er brudt op hvert eneste år og drevet til søs. Scoresbysund er som regel så isfri om sommeren, at dønning fra havet kan besværliggøre losning af skibene, og fjorden er som regel også isfri ret langt ind i efteråret, hvis pakisen da ikke drives ind i fjordmundingen af vedvarende østlige vinde.

Det andet stridsspørgsmål angik fangstmulighederne i Scoresbysund: Kunne de grønlandske kolonister, som kom til det nye koloniområde fra Angmagssalik, eksistere ved fangst eller kunne de ikke?

Man har nu også 32 års erfaringer vedrørende kolonisternes eksistensmuligheder i Scoresbysund og kan på grundlag heraf med tryghed hævde, at fangsten af sæl og bjørn er endog særdeles god i Scoresbysund, og meget bedre end i Angmagssalik, hvor man dog har nogen tilgang af fisk, som endnu ikke er fundet i Scoresbysund.

Rigtigheden af påstanden om bedre fangstforhold i Scoresbysund end i Angmagssalik kan heldigvis bevises med tørre tal hentet fra de to koloniers officielle „Indberetninger over indhandlingen i året 1954“.

I henhold til disse indberetninger har totalindtægten samt indtægten pr. fangstmand og pr. indbygger været som i nedenstående tabel:

	Antal		Indtægt i kroner		
	Fangere	Fiskere	Salg af fangstprodukter	pr. fanger	pr. individ
Angmagssalik	293	73	89.509,53	251,43	67,85
Scoresbysund	37	0	81.393,71	2.199,83	262,56

Det fremgår af tabellen, at fangstmændene i Scoresbysund gennemsnitlig fik ca. ni gange større økonomisk udbytte af fangsten end fangstmænd og fiskere tilsammen i Angmagssalik. Det bør bemærkes, at inspektør Kaj Jensen, Angmagssalik, har betvivlet rigtigheden af disse tal, der som nævnt er uddraget af de officielle „Indberetninger over indhandlinger i 1954“.

Der er vistnok ikke stort mere end ovenstående at bemærke om indtjeningsmulighederne i de to østgrønlandske kolonier: kan grønlænderne i Angmagssalik eksistere af fangstindtægten, må de så sandt kunne leve kongeligt i Scoresbysund ved fangst på sæl og bjørn.

Ungdommen var dominerende mellem de nye kolonister, der i 1925 forlod Angmagssalik for at grundlægge nye hjem ved Scoresbysund. Foto: Ejnar Mikkelsen

En fangstmands- og fiskerfamilies kontantindtægt er dog ikke tilstrækkelig til at bedømme familiens eksistensgrundlag, da kontantindtægten fortrinsvis må bruges til indkøb af indførte livsfornødenheder, uden hvilke nutidens østgrønlandere ikke kan klare sig, d. v. s. kolonialvarer, beklædning, fangstgrejer, etc., kort sagt alt, hvad deres land og hav ikke kan give dem.

Basis for østgrønlandernes ernæring kan dog ikke - og bør heller ikke - kunne erhverves for kontantindtægten, den være sig stor eller lille, men må nu som i fortiden bjerges ved jagt på land og særlig på hav. Og som basis for ernæringen har sælen nu som i fortiden og forhåbentlig også langt ud i fremtiden en alt overvejende betydning.

Udbyttet af sælfangsten i Angmagssalik og Scoresbysund var i 1954 følgende:

	Antal		Ialt	Fanget antal sæler	
	Beboere	Fangere		pr. fanger	pr. beboer
Angmagssalik	1319	293	6922	23,9	5,3
Scoresbysund	310	37	3753	101,4	12,9

Sælfangsten i Scoresbysund giver således et meget større udbytte pr. fangstmand og pr. beboer i distriktet end i Angmagssalik. Forskel i antal af fangne sæler bliver vistnok endda en del større i Scoresbysunds favør end det fremgår af tabellen, da antallet af fangne sæler i begge kolonier er opgivet som svarende til det indhandlede antal sælskind. I Angmagssalik passer det nok så nogenlunde, da sælfangsten er så ringe, at intet af den dræbte sæl går tabt, medens sælfangsten i Scoresbysund i gode fangstperioder ofte er så stor, at de forholdsvis fåtallige kvinder i kolonien ikke kan overkomme arbejdet med flænsning og tilberedning af skind etc. af de fangne sæler, hvoraf adskillige kastes for hundene med skind og spæk og kød - hvilket vistnok kun sker meget sjældent i vore dages Angmagssalik.

I Scoresbysund har man hidindtil ikke konstateret tilstedeværelsen af fisk af betydning (udover fjeldørred), medens der i Angmagssalik fanges en del torsk og angmagssatter.

Hvormeget dette fiskeri i Angmagssalik distriktet betyder for befolkningens ernæring er vistnok umuligt at opgøre, men det kan sikkert ikke tilnærmelsesvis ophæve forskellen mellem det kvantum kraftigt sælkød, som en fangstmand i Scoresbysund og Angmagssalik kan give deres familier at spise i årets løb, idet Scoresbysund-fangstmanden som ovenfor påvist i 1954 havde en gennemsnitlig årsfangst på 101,4 sæler mens en Angmagssalik fangstmands familie måtte nøjes med kødet af 23,9 sæler. Og familierne er vistnok omtrentlig lige store, dog nok størst i Scoresbysund.

I Scoresbysund lever en ret stor moskusoksebestand, og det hævdes med bestemt-hed, at den indfødte befolkning ikke skyder mere end ca. 50 dyr om året. Kødet af disse halvt hundrede moskusokser forøger dog kødproduktionen i Scoresbysund ret betydelig - uden at jeg dog derfor tør hævde, at den betyder lige så meget for den derboende befolkning, som fiskeriet betyder for angmagssalikernes ernæring.

Moskusokserne er forøvrigt også en såre god kødreserve at have vandrende på land i Scoresbysund, hvis havets milde gaver skulle udeblive for længere eller kortere tid, og det giver befolkningen en tryghedsfølelse, som betyder meget.

En sådan kødreserve findes ikke i Angmagssalik distriktet.

Udredningen af fangstmulighederne i Scoresbysund må sikkerligen være nok til at overbevise selv de største skeptikere om, at ernæringsforholdene er så gode i Scoresbysund, at en præst, der for ca. 30 år siden havde haft en overordentlig periferisk forbindelse med en ligesindet i Scoresbysund, kunne have sparet sig ulejligheden med at afslutte et foredrag i Det Grønlandske Selskab om Scoresbysunds kolonisering med en tak til Gud for, at de vildførte angmagssalikere havde konebåde og kajaker med sig til Scoresbysund, så de ved egen hjælp kunne komme

Udstedet Sydkap i Scoresbysund-fjorden

Foto: W. Lüthy

tilbage til deres hjemstavn, når den gøjlede boble om rig fangst i Scoresbysund var bristet.

Derved kommer vi frem til det tredje punkt, hvorom der var uoverensstemmelse mellem myndighederne og Scoresbysund komiteen: ville de stærkt hjemstavnsbundne anmagssalikere kunne finde sig tilrette i Scoresbysund, hvor forholdene var væsentlig forskellige fra de tilvante i Angmagssalik?

Myndighederne mente, at kolonisterne ikke ville forblive i Scoresbysund, og nu og da havde jeg samme frygt, omend der syntes at være rimelig grund til at håbe, at gode fangstforhold i Scoresbysund måtte medføre, at kolonisterne ville kunne befinde sig godt i Scoresbysund og efterhånden affinde sig med forholdene i det nye fangstområde.

Det gjorde de da også, og allerede efter det første års forløb, udtrykte ingen af de mandlige kolonister ønske om at komme tilbage til hjemstavnen i Angmagssalik, der glemtes fuldstændig alt som årene gik, og en ny generation voksede op. Denne havde jo ikke kendt anden hjemstavn end Scoresbysund, og kunne således næppe have noget tabt paradys at sukke efter.

*Fanger fra Sydkap, hvor kajakfangsten kan give et godt udbytte
i sommertiden.*

Foto: W. Lüthy

Den eneste, som ønskede at vende tilbage til Angmagssalik, var en kvinde, der efter nogle års forløb kom til at længes efter sin broder og anden slægt i Angmagssalik. Hun var meget stædig, og hendes mand kunne efterhånden ikke modstå kravet om at rejse sydover med seks-syv børn. De kom langt om længe til Angmagssalik, hvor broderens velkomsthilsen må have fået det til at gyse lidt i de langt-rejsende: Hvornår rejser I tilbage?

Det varede år, inden der igen var forbindelse fra Angmagssalik til Scoresbysund, og i to somre teltede familien fra Scoresbysund på havnepladsen med alt deres jordiske gods og ventede forgæves på skib. Chancen kom endelig den tredje sommer, og familien greb den som en druknende et halmstrå, rejste og græd af glæde, da de igen kom tilbage til Scoresbysund.

De havde så sandt fået deres rejselyst styret, og de få ældre folk, som endnu på det tidspunkt kunne huske Angmagssalik, havde fået en lektion, som ikke glemtes: Angmagssalik er bestemt ikke mere længslernes mål for de gamle i Scoresbysund, og da alle beboere på ca. 30 år eller derunder er født i Scoresbysund, er

„Godthåb“ under besejling af Sydkap i Scoresbysund-fjorden.

Foto: W. Lüthy

problemet om en eventuel hjemrejse ophørt at eksistere, hvis det overhovedet har eksisteret: Scoresbysund er nu ubestridt hjemstedet for alle de derboende grønlandere.

De anmagssalikere, der i sin tid rejste til Scoresbysund og slog sig ned i fjorden, har således haft langt bedre kår end de af deres landsmænd, som blev tilbage i Angmagssalik.

Dette fremgår tilfulde af koloniens regnskaber, men besøger man kolonien, kan man ligefrem se det: Mændene er bedre påklædte end i Angmagssalik, og kvinderne øder en hel del penge på beklædningsgenstande, der ser godt ud, men som passer væsentlig bedre til et langt sydligere klima end til færd i et polarland. Børnene er også velklædte, og det hævdes af de danske i Scoresbysund, at de eneste børn med lappet tøj er deres egne. Ved nærmere eftertanke er dette dog

måske ikke så meget at prale med, thi hænde kan det jo, at velklædtheden skyldes mødrenes ladhed, og at brugbart tøj kasseres uden at lappes og erstattes med nyt.

Fangstmændene i Scoresbysund nøjes ikke som i Angmagssalik med at have een riffel, men har som regel flere rifler og mindst en hagelbøsse. Og deres hundespand er store og velfodrede, deres slæder er gode, de mangler intet.

I Angmagssalik bor - eller boede for kun få år siden - meget få fangstmandsfamilier i træhuse. De fleste havde en selvbygget tørvemurshytte, der dog absolut ikke er at foragte, da de som regel er varmere end træhuse, men vanskelige - for ikke at sige umulige - al holde rene.

Da kolonisterne kom til Scoresbysund, fik hver familie af komiteen et godt, men mindre træhus. Disse er dog forlængst ophørt med at tilfredsstille den mere velstående fangstmands (eller hans kones) krav til en bolig, og er enten blevet kaserede eller erstattet med store og gode hjemmebyggede huse, der har forstue og to værelser, som er nogenlunde rene og velholdte.

Disse større huse er ret dyre og koster gennemsnitlig ca. 15.000 kr., hvoraf en væsentlig del dog kan erholdes som afdragspligtige lån af kolonirådskassen.

I de seneste år er der af kolonibefolkningen bleven opført 14 huse, som er fremsendt i færdige elementer fra Danmark. Disse huse har to stuer, forrådsrum eller vaskerum og lille entre. De koster ca. 30.000 kr., hvoraf grønlænderne dog kun skal forrente og afdrage ca. 20.000 kr. over 35 år - differencen på 10.000 kr. er et direkte tilskud fra administrationen for at hjælpe befolkningen til hurtigst muligt at få sunde og sollyse huse at bo i.

Forrentning og afdrag af lånene til husbygning skal efter sigende indgå i koloniens kasse uden større restancer eller afsavn fra beboerne.

I sommeren 1955 fandtes der ialt 45 grønlænderhuse i kolonidistriktet. Af disse karakteriseres kun syv som ret dårlige huse, der stammer fra koloniens første dage og som gennem årene har været en del forsømte. I alle husene er der briks, bord og stole, i nogle af de nyeste huse endog senge.

Til Scoresbysund er der fra 1925 indvandret ialt 86 grønlændere, voksne som børn, og ved naturlig tilvækst tæller befolkningen nu 310 mennesker (1. jan. 1954).

Denne befolknings fangstområde dækker næppe mere end 5 % af Scoresbysunds samlede fangstområder, og så vidt vi nu ved, er fangstforholdene i den endnu ikke udnyttede del af fjorden med tilstødende landområder mindst lige så gode som dér, hvor grønlænderne har jagtet indtil nu.

Det er aldeles utvivlsomt, at Scoresbysunds fangstmuligheder kan bære en væsentlig større befolkning end den nulevende, og de ansvarlige i Scoresbysund kolonien taler da også om - og håber på - at flere grønlændere måtte kunne få lejlighed

til at indvandre i fjordområdet og placeres længere inde i den vældige fjord, hvis længste forgrening når ca. 250 km ind i landet.

Ved Sydkap, ca. 180 km fra koloniens administrationscentrum, blev der for få år siden af Grønlandsdepartementet opført en butik og beboelseshus for en grønlandsk-gift udstedsbestyrer, som man mente velegnet til at samle en del grønlændere om sig på den fangstrige plads. Samtidig skulle han forsøge at lokalisere hellefiskebanker, som man mener må findes i omegnen af Sydkap, idet man i nærheden har fisket enkelte hellefisk og fundet halvfordøjet hellefisk i sælmaver.

Udstedsbestyreren - eller måske rettere hans grønlandske hustru - fandt imidlertid stedet for ensomt og forlod det. De gode bygninger genstår imidlertid, også nogle grønlanderhuse, og kan der findes en velegnet mand til at bestyre et vel-forsynet udsted, må Sydkap kunne blive et nødvendigt støttepunkt for de grøn-lændere, som muligvis kan interesseres i at fraflytte fangstfattige egne i Vest- eller Østgrønland for at slå sig ned ved Scoresbysunds gode fangstpladser.

Sådanne eventuelle tilflyttere vil sikkert kunne opnå meget gode kår ved fangst af sæl, narhval, bjørn, ræv og fugl, og forhåbentlig vil myndighederne tillade - og måske endog fremme - en sådan indvandring af grønlændere, der har vanskeligheder ved at tillempes sig efter de nye forhold i Grønland, og som ønsker - og *evner* - at ernære sig som fangstmænd.

Det er ikke nødvendigt, at de evt. nytilkommende kolonister skal være fra Angmagssalik, tværtimod ville en begrænset indvandring af grønlændere fra det nordlige Vestgrønland sikkert være af stor betydning for udviklingen i Scoresbysund, da de nytilkommende måtte kunne bringe impulser, som ville virke fremmende for de temmelig ensrettede beboere af Scoresbysund og derved for samfundets fremtidige trivsel.